

Yr argyfwng pris ynni – a'i effaith ar ein capeli

Yn *Cenn@d*, rhif 58 (6 Ebrill), eleni cyhoeddwyd erthygl gan Aled Davies yn dwyn y teitl 'Mae'n wanwyn ... ond mae'r gaeaf yn dod', gan rag-weld yr heriau ar **aelwydydd** Cymru yn wyneb y cynnydd arfaethedig ym mhris tanwydd ac olew, thrydan a nwy [gweler <https://www.cennad.cymru/wp-content/uploads/2022/04/Rhifyn-58-Cennad.pdf>]

Yn yr erthygl ddilynol hon mae'n sôn am yr heriau a fydd yn wynebu **addoldai** o ganlyniad i'r codiadau arfaethedig hyn.

Erbyn hyn rydym yn deall bod y capiau ar brisiau ynni wedi'u codi unwaith eto, ac y gwelir cynnydd arall ym mis Hydref ac eto yn ystod gwanwyn 2023. Fodd bynnag, cafwyd hefyd addewidion gan Lywodraeth Liz Truss yn ystod yr wythnos a aeth heibio y bydd yna gymorth i gartrefi, ac er bod yna gapiau uchel mewn lle y bydd pecyn cymorth ar gael i helpu gyda thalu'r costau uwch hyn.

Fodd bynnag, mae'n stori hollol wahanol mewn perthynas ag adeiladau crefyddol fel capeli ac eglwysi. Mae'r rhain yn cael eu diffinio fel adeiladau 'busnes' yn hytrach na rhai domestig, ac o'r herwydd does dim cap ar y swm y mae cyflenwyr trydan yn cael ei godi ar yr adeiladau hyn. Mae nifer o gapeli eisoes wedi cael amcangyfrifon ar gyfer 2023: un capel yn Eifionydd yn sôn am gynnydd o £2,300 i £12,500, a chapel arall yn Arfon yn wynebu cynnydd o £11,000 yn 2022 i £24,000 yn 2023. Mae sôn fod pecyn cymorth i fusnesau ar y ffordd hefyd, a'r tro yma, yn wahanol i'r cymorth a gynigiwyd adeg Covid, fe fydd elusennau ac addoldai hefyd yn gymwys ar gyfer y cymorth hwn. Edrychwn ymlaen yn eiddgar at glywed mwy am y cymorth hwn: cymorth o hyd at chwe mis sydd wedi ei addo, mae'n debyg, wrth i eglwysi orfod cyllido a pharatoi ar gyfer cyfnod anodd.

Os yw'r prisiau uchel hyn – dros £1 am bob uned o drydan – yn cael eu gweithredu, gall hyn arwain at gau capeli, nid yn unig dros y gaeaf, ond yn barhaol. Mewn llawer cymuned wledig, y capel yw'r unig adeilad 'cyhoeddus' yn y pentref, ac mae wedi bod yn fan cyfarfod i'r gymuned gyfan ar hyd y canrifoedd. Mae'r capel wedi bod yn gartref i nifer o weithgareddau eraill fel Merched y Wawr, y Clwb Ffermwyr Ifanc, partïon plant, clybiau gwau a llawer o weithgareddau cymunedol eraill. Mae hyn yn ychwanegol at ei swyddogaeth fel addoldy a man cynnal digwyddiadau allweddol a chysegredig bywyd.

Erbyn hyn, wrth i gapeli gau oherwydd bod yr aelodaeth yn prnhau, a hynny yn dilyn heriau ôl-Covid a chynnydd mewn costau ynni, mae yna beryg gwirioneddol y gwelwn gymunedau heb addoldy na man cyfarfod cyhoeddus yn fuan iawn. Mewn llawer pentref, criw bychan iawn sy'n ceisio cynnal achos ac adeilad, ac yn wyneb costau cynyddol i gynhesu a goleuo'r capel, bydd llawer yn cael eu gorfodi i gau am nad oes cyllid i gynnal yr achos. Mae'n gyfrifoldeb ar lywodraeth, sydd wedi cynnal busnesau drwy gyfnod heriol

Covid a chostau ynni, i ymestyn allan hefyd i'r sector elusennol er mwyn gwarchod a chynnal y gweithgaredd yn y cymunedau hyn.

Mae capel Pencaenewydd yn Eifionydd, sydd newydd ddathlu ei 200 mlwyddiant, ar hyn o bryd yn wynebu cynnydd o 400% dros 12 mis yn ei gostau trydan: cynnydd blyneddol o £2,400 yn 2022 i £12,500 yn 2023, a hynny ar gytundeb sefydlog. Heb ymyrraeth a chefnogaeth gan lywodraeth, ni fydd gan gapeli fel hwn unrhyw ffordd o barhau i gynnal yr adeilad. Fel capel sydd wedi buddsoddi'n drwm mewn ynni adnewyddol ac wedi ceisio addasu'r adeilad i fod yn hygyrch a chyfoes, byddai gorfod cau'r capel yn drychineb i'r gymuned gyfan.

Y ffordd ymlaen

O gofio am y cynnydd mewn prisiau, efallai fod yn rhaid i'r eglwys addasu hefyd, a cheisio meddwl am ffyrdd i arbed ynni, e.e. drwy gyfarfod yn y festri neu mewn cartrefi, neuadd bentref neu ofod cymunedol arall. I baratoi ar gyfer y cynnydd hwn, mae'n hanfodol hefyd fod eglwysi yn darllen eu mesurydd(ion) cyn ac ar Hydref 1af. Gellir hefyd gofyn i'r cwmni ynni am amcangyfrif o'r bil tebygol dros y gaeaf. Un cam arall i'w ystyried yw cydaddoli gydag eglwysi eraill er mwyn rhannu costau.

Efallai hefyd fod angen edrych ar yr adeilad, ac ystyried a oes modd insiweiddio'r adeilad, gosod paneli solar a meddwl am ynni adnewyddadwy. Gall newid ffenestri neu hyd yn oed osod plastig dros ffenestri drafftio gweud gwahaniaeth mawr i fil gwresogi.

Cyfleoedd cenhadol

Wrth i nifer o bobl fregus yn ein cymunedau, yn enwedig rhai sy'n byw ar eu pennau eu hunain, orfod ystyried faint o wres a bywyd y gallant ei fforddio, mae cyfle gwirioneddol i rai eglwysi agor rhan o'r adeilad fel gofod cymunedol, gan gynnig paned poeth / cawl dros ginio, gan sicrhau bod yna le cynnes a chysurus i bobl gyfarfod dros fisoedd oer y gaeaf. Beth am drefnu cyfarfod yn eich eglwys i drafod rhai o'r heriau hyn, gan weld pa gamau gall eich eglwys wneud o fewn eich cymuned?